

Cesta do Emauz - Zlo v lidském osudu a svátostná pomoc

TOMÁŠ BONĚK

roč? Ptáme se, potká-li nás něco zlého, a hledáme tak oporu v chaosu
P a beznaději. Toto „proč“ může po dlouhou dobu zůstat bolestnou ranou, která se stále znovu otevírá a nakonec nás může zavést do temné prázdnoty. Je dotykem s propastnou hlubinou lidského bytí. Nalézt uspokojivou odpověď je obtížné, ne-li nemožné. Někteří lidé v zážitku zla ztrácejí víru v dobrého, všemohoucího, slitovného Boha. Říkají, že je-li to, co je potkalo, možné, pak není žádný Bůh. Jiní se chytají různých znamení, která jim mají pomoci nalézt smysl prožitého utrpení. Původ a smysl zla a utrpení, které přináší, jsou záhady, které provázejí člověka od nepaměti. Vždyť je-li dobrý Bůh, jak mohl nechat odpůřícím mocnostem místo na zemi?! A proč jsou zlem postihováni nevinní lidé, ba i děti?!

Nevidíme-li nakonec ve vzniklé situaci žádný vnitřní smysl, pak se přinejmenším pouštíme do hledání viníka, který ji zavinil. Mnohdy dáváme zcela nesmyslně vinu sami sobě, přestože jsme neměli objektivně žádnou možnost chod událostí ovlivnit. To všechno nám má pomoci vyrovnat se s neúprosnou skutečností zlé události, na které se už nedá nic změnit. Ne jinak tomu bylo po nedávných povodních. Mnozí v nich spatřují Boží trest za naše lidské chování, jiní se snaží vykládat různá znamení, jako například puknutí srdce zvonu na chrámu sv. Víta, anebo hledají viníky toho, že voda byla tak ničivá. Jistě lze tu a tam opravdu říci, že bylo cosi zanedbáno. Je možné ukázat, jak lidský zásah do přirozeného běhu světa to či ono umožnil a podobně. To vše se ale nedotýká podstaty problému. Přírodní katastrofy nejsou zlé samy o sobě. Povodeň je výsledkem působení přírodních sil a spolupůsobí významně na utváření krajiny. Svým zásahem vytváří nové podmínky pro život, umožňuje vývoj. Třeba

přinášejícím utrpení. Příroda je jevištěm lidského osudu — v dobrém i zlém. Ani tadv se naše tázání nezastaví. Jak to, můžeme se ptát, že já jsem si pořídil dum u reky a někdo jiný na kopci, přestože jsme oba možnost povodně při svém rozhodování nebrali v úvahu? Jsou to jen náhody? A nebo je za tím vším jakýsi hlubší smysl?

Odpověď na tyto otázky závisí na tom, jaký je náš poměr k vlastnímu životu, ke světu kolem nás a nad námi. Má-li náš život nějaký smysl a cíl, pak má smysl i zlo, se kterým se setkáváme. Nemají-li následující řádky o možném smyslu zla v lidském osudu znít abstraktně, je třeba si uvědomit, že ve vztahu ke zlu platí víc než kde jinde staré přísloví: „Těžko na cvičišti, lehkó na bojišti“. Tak se nám studium duchovního pozadí světových jevů může stát účinnou pomocí jen tehdy, stane-li se to, co jsme poznali, naším vnitřním prožitkem. V přímém vyrovnávání se s působením zla máme totiž ponejprv k dispozici vždy jen to, co se stalo skutečnou součástí naší duše. Zlo nás konfrontuje s tím, jací právě jsme. Strhává masku a odhaluje holou skutečnost. Taková konfrontace někdy ochromuje. A to i v případě, že víme o úkolu zla v lidském osudu a o jeho bytostné rozpolcenosti, jak ji popisuje antroposofie. Nestalo-li se nám to skutečným vnitřním zážitkem, je taková znalost jen teoretickou a tedy chabou pomocí. Jen hluboký prožitek toho, že svět není černobílý, že v černé a bílé jsou před námi vlastně „zlé“ extrémny, mezi kterými se v oblouku barev odehrává drama „dobrého“ života, se nám může stát vnitřní oporou na cestě dál. V aktuální konfrontaci se zlem tak většinou pocítujeme svou neschopnost plně ho pochopit. Až zpětně, s určitým odstupem, se nám může částečně otevřít jemné předivo osudových souvislostí, ve kterém i zlo a bolest dostávají smysl.

Přinést slova útěchy člověku, který onemocněl nevléčitelnou chorobou a ve svém předchozím životě se věnoval jen uspokojování svých sobeckých přání a tužeb, je obtížné. Jistě je takový případ vždy zcela individuální a někdy i člověk, který je na první pohled sobecký materialista, skrývá v sobě síly pravého člověčenství, které se v setkání se zlem rozvinou a zesílí. Nejde o to někoho soudit, ale přece je tomu často tak, že tam, kde není na čem stavět, znějí slova útěchy v okamžiku nemoci anebo jiné těžké osudové rány prázdně a neskutečně. Utrpení uzavírá duši někdy dokonce i v případě, že by na čem stavět bylo. Lidé propadají beznaději a nevědí, co si počít. A my, chceme-li jim pomo

ci, můžeme jen trpělivě v rozhovoru hledat body, na které je možné navázat. Mnohdy nezbývá, než být s nimi a doufat.

Podobně jako u přírodních katastrof je tomu i u zlých činů jiných lidí. Co se nám jeví jako zlé, může se někomu jinému jevit jediné správným. Zákonitosti řídící náš osud jsou našemu běžnému vědomí skryté a úvahy o nich většinou nezadržitelně končí ve spekulacích. Jen nepatrnou část toho, co nás potkává, lze uvést do přímého vztahu s našimi činy a rozhodnutími. Vše ostatní k nám přichází z neproniknutelné temnoty a úvahy o tom, „proč“, nám jen berou sílu. Z tohoto úhlu pohledu je jedno, zda připouštíme možnost, že lidská duše putuje ve svém vývoji od vtělení ke vtělení, či zda jsme přesvědčeni, že tu jsme jen jednou a náš život smrtí končí. Tím nemá být řečeno, že úsilí o duchovní poznání je něčím málo důležitým. Naopak, jen tak, že se i ve sféře poznání pokusíme proniknout k duchovním skutečnostem, můžeme získat důvěru v to, že cokoli nás v životě potká, vše nakonec bude mít smysl. A to i tehdy, když tento smysl nedokážeme hned rozpoznat.

Zlo v našem osudu je vždy, bez ohledu na to, jak chápeme jeho původ, výzvou. Připomíná nám, jací jsme, a zároveň nám nedovolí, chceme-li ho překonat, zůstat stejnými. Chceme-li se vyrovnat se zlem v nás i ve světě, nezbývá jiná možnost než vývoj. V setkání s ním počínáme přehodnocovat svůj žebříček hodnot. Uvědomujeme si, co je pro nás opravdu důležité, a to je prvním krokem k vnitřní proměně. Jen člověk, který je na cestě, může uniknout „černobílým“ svodům. Ve Starém zákoně řekl Bůh Noemovi (Gn 9), že ustanovuje duhu jako znamení smlouvy mezi ním a zemí. Tento „oblouk barev, který obepíná nebesa“, o kterém hovoří adventní Obřad posvěcení člověka, je vlastní sférou přicházejícího Krista. Tím, že v kontaktu se zlem v sobě vyvineme novou sílu, která tu předtím nebyla, lámeme jeho osten. Mefistofeles se v Goethově Faustovi charakterizuje jako součást oné síly, „jež, chtějíc vždy páchat zlo, vždy dobro vykoná“. To ale nemůže bez člověka, bez jeho růstu a zrání. Naše svobodné rozhodnutí vydat se, navzdory všemu, po této cestě, dává zlu, vlastně proti jeho vůli, dobrý smysl. Každý z nás v průběhu svého života vytváří jedinečný osudový obraz, ve kterém mají všechna naše vítězství i prohry, radost i utrpení své pevné místo. Síly zla, se kterými se v současné době setkáváme, jsou mnohem silnější než my. Naivní pozitivismus není na místě.

století lze ovšem nalézt i osobnosti, které se tím, jak se zlu postavily, staly nadějeplným příslibem budoucnosti.

Uvědomíme-li si svou nedostatečnost, můžeme propadnout beznaději. To byl hluboký zážitek předkřesťanského lidstva, které tváří v tvář starozákonním přikázáním pociťovalo svou hříšnost, své odtržení od boží vůle. Tuto skutečnost považuje za zásadní i křesťanství. V něm se ale tato všelidská situace stává jen polovinou pravdy. Radikální zvěst o odpuštění skrze Ježíše Krista je jeho polovinou druhou.

Máme-li pocit, že je toho na nás moc, že na překonání svých problémů nemáme dost sil, že své utrpení neuneseme, je třeba hledat pomoc. První takovou pomocí nám mohou být blízcí lidé, kteří nám pomohou, ať už přímo a nebo tím, že s námi o všem hovoří. Skutečný rozhovor pomáhá a uzdravuje. Snad každý zná ten pocit úlevy, když konečně mohl vypovědět, co jej tíží. Je-li problém příliš veliký, nezbývá než vyhledat odborníka, například psychologa, který ví, jak v rozhovoru pomoci druhému nalézt znovu rovnováhu.

Křesťan, jenž se svým životem obrací ke Kristu, který nás ve svém lidství a božství, a tedy i v možnosti pomoci, nekonečně přesahuje, má ještě jinou možnost.

V Lukášově evangeliu čteme o dvou bezradných učednících, kteří se po Ježíšově pohřbu vydali na cestu do vesnice Emauzy. Cestou hovořili o všem, co se v Jeruzalémě přihodilo. I oni se ptali, „proč“. V Ježíšovi jim byl vzat ten, do něhož vkládali všechnu svou naději. Snad je tížily i výčitky, že Ježíšově smrti nedokázali zabránit. Na cestě se k nim kdosi přidal. Zeptal se jich, o čem si to povídají a proč jsou tak smutní. A oni mu po pořádku vyprávěli všechno o tom, co se stalo v Jeruzalémě, o své naději i zklamání. A tím, jak vyprávěli, tříbily se jejich myšlenky a oni začínali chápat, že to, co se stalo, bylo nutné pro spásu světa. V přítomnosti toho, který tu s nimi nepoznan kráčel, se zjasnily jejich myšlenky. Když došli do Emauz, byl už večer a oni na něj naléhali, aby s nimi zůstal: "Pane, zůstaň s námi!" Když pak byli u stolu a on vzal chléb, požehnal, rozlomil ho a podával jim. Tehdy se jejich oči otevřely a poznali v něm zmrtevýchvstalého Krista, ale on zmizel jejich očím. Tehdy řekli jeden druhému: „Což naše srdce nehořela, když k nám po cestě mluvil a otevíral nám smysl Písma?“

Do Emauz se může vydat každý, kdo se cítí zklamaný, zmatený a provinilý. Kněz Obce křesťanů nabízí tomu, kdo u něj hledá pomoc, vlastně takovou

společnou cestu do Emauz. Opatrně v rozhovoru nechává vyvstat jasný obraz všeho, co se stalo. Hledá, co bylo podstatné pro další vývoj a co je méně důležité. Vede k opravdovému sebepoznání, které někdy bolestně zjevuje naše vlastní slabosti a chyby. Kněz pomáhá přijmout osud jako něco, co k nám patří, pro co jsme se sami rozhodli, když jsme v duchovním světě řekli „ano“ k našemu životu na zemi. A přeci nejde o to, co on si myslí. Ve všem, co slyší a říká, se obrací ke Kristu, který je naší nadějí a spásnou pomocí. Kristus kráčí nepoznán spolu s námi. Svátostné zakončení takového rozhovoru je ve své vnitřní podstatě zvoláním „Pane, zůstaň s námi!“, které se má stát základní životní náladou. Takové společné putování je svátost zpovědi, jak ji chápe Obec křesťanů. Je prosbou o posílení v zápase se zlem ve vlastním osudu, ať už přichází jako hřích a vina anebo jako zlo útočící na nás zvenčí. Staví člověka do středu mezi nebe a zemi, tam, kde může být cele člověkem. Obřad posvěcení člověka spojený s přijímáním je odpovědí na toto volání. Svátost zpovědi je úplná teprve sjednocením se s Kristem při večeři Páně. Takto chápaná zpověď tvoří s přijímáním nedělitelnou jednotu. Je cestou prohlubující náš vztah ke Kristu a naplňující naše sjednocování s ním silou lásky. V Kristově světle si bolestně uvědomujeme naše odtržení od duchovních světů, avšak Ten, který sám zakusil úděl člověka až do samého konce, se k nám láskyplně sklání. V setkání s ním zahoří naše srdce. Zlo ani naše vina a utrpení proto z našeho života nezmizí, v nás však začne růst a zrát síla, která nad nimi jednou zvítězí a promění svět.